

הלכות תעניות פרק ד

א. בכל יום ויום משבע תעניות האחרונות שלמטר, מתפללין על סדר זה: מוציאין את התבה לרחובה שלעיר, וכל העם מתקבצים ומתכסים בשקים; ונותנין אפר מקלה על גבי התבה, ועל גבי ספר תורה, כדי להרגיל את הבכיה, ולהכניע לבם. ואחד מן העם נוטל מן האפר, ונותן בראש הנשיא ובראש אב בית דין, במקום הנחת תפלין, כדי שיכלמו וישובו; וכל אחד ואחד, נוטל ונותן בראשו.

ב. ואחר כך מעמידין ביניהן, והן יושבין, זקן חכם. לא היה שם זקן חכם, מעמידין חכם; לא היה שם לא זקן ולא חכם, מעמידין אדם שלצורה. והוא אומר לפניהם דברי כבושין, אחינו לא שק ולא תענית גורמין, אלא תשובה ומעשים טובים שכן מצינו באנשי נינוה, שלא נאמר בהן וירא האלהים את שקם ואת תעניתם, אלא "וירא האלהים את-מעשיהם" (יונה ג, י). ובקבלה הוא אומר "וקרעו לבבכם ואל-בגדיכם" (יואל ב, ג). ומוסיף בעניות אלו, כפי כוחו, עד שיכניע לבם, וישובו תשובה גמורה.

ג. ואחר שגומר זה דברי כבושין, עומדין בתפלה; ומעמידין שליח צבור, הראוי להתפלל בעניות אלו. ואם היה אותו שאמר דברי הכבושין ראוי להתפלל, מתפלל; ואם לאו, מורידין אחר.

ד. ואיזה הוא הראוי להתפלל בעניות אלו איש שהוא רגיל בתפלה, ורגיל לקרות בתורה בנביאים ובכתובים, ומטפל ואין לו, ויש לו יגיעה בשדה. ולא יהיה בבניו ובבני ביתו וכל קרוביו והנלוים עליו, בעל עברה אלא יהיה ביתו ריקן מן העברות. ולא יצא עליו שם רע בילדותו, שפל ברך, ומרצה לעם; ויש לו נעימה, וקולו ערב. ואם היה זקן עם כל המדות האלו, הרי זה מפאך; ואם אינו זקן, הואיל ויש בו כל המדות האלו, יתפלל.

ה. ושליח צבור מתחיל, ומתפלל עד ברכת גואל ישראל; ואומר זכרונות ושופרות מעין הצרה, ואומר "אל-ה', בצרתה לי" (תהילים קכא), "אשא עיני, אל-ההרים . . ." (תהילים קכא, א), "ממעמקים קראתיך ה'" (תהילים קל, א), "תפלה, לעני כי-יעטף" (תהילים קב, א). ואומר דברי תחנונים, כפי כוחו; ואומר ראה בענינו וריבה ריבנו ומהר לגאלנו, ומתחנן; ואומר בסוף תחנוניו מי שענה את אברהם בהר המוריה, הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם ביום הזה; ברוך אתה ה', גואל ישראל.

ו. ומתחיל להוסיף שש ברכות שהוא מוסיף, זו אחר זו; מתחנן בכל אחת מהן בדברי תחנונים, ופסוקים מדברי קבלה ומכתבי הקדש כפי שהוא רגיל, וחותם בכל אחת מהן, בחתימות אלו:

ז. בראשונה הוא חותם מי שענה את משה ואבותינו על ים סוף, הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם ביום הזה; ברוך אתה ה', זוכר הנשפחות.

ח. בשניה הוא חותם מי שענה את יהושוע בגלגל, הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם ביום הזה; ברוך אתה ה', שומע תרועה.

ט. בשלישית הוא חותם מי שענה את שמואל במצפה, הוא

יַעֲנֶה אֶתְכֶם וַיִּשְׁמַע קוֹל צַעֲקַתְכֶם בַּיּוֹם הַזֶּה; בְּרוּךְ אַתָּה ה',
שׁוֹמֵעַ צַעֲקָה.

י. בְּרַב־יָעִית הוּא חוֹתֵם מִי שֶׁעָנָה אֶת אֱלֹהֵיו בְּהַר הַכְּרִמָּל, הוּא
יַעֲנֶה אֶתְכֶם וַיִּשְׁמַע קוֹל צַעֲקַתְכֶם בַּיּוֹם הַזֶּה; בְּרוּךְ אַתָּה ה',
שׁוֹמֵעַ תַּפְלָה.

יא. בַּחֲמִישִׁית הוּא חוֹתֵם מִי שֶׁעָנָה אֶת יוֹנָה מִמְּעֵי הַדָּגָה, הוּא
יַעֲנֶה אֶתְכֶם וַיִּשְׁמַע קוֹל צַעֲקַתְכֶם בַּיּוֹם הַזֶּה; בְּרוּךְ אַתָּה ה',
הַעֲוֹנָה בַּעֲת צָרָה.

יב. בַּשְּׁשִׁית הוּא חוֹתֵם מִי שֶׁעָנָה אֶת דָּוִיד וּשְׁלֹמֹה בְּנוֹ בִּירוּשָׁלַיִם,
הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם וַיִּשְׁמַע קוֹל צַעֲקַתְכֶם בַּיּוֹם הַזֶּה; בְּרוּךְ אַתָּה
ה', הַמֵּרַחֵם עַל הָאָרֶץ.

יג. וְכָל הָעָם עֹנִין אִמֵּן אַחֲרַי כָּל בְּרָכָה וּבְרָכָה, כְּדֶרֶךְ שְׁעוֹנִין
אַחֲרַי כָּל הַבְּרָכוֹת. וְאוֹמֵר רַפָּאנוּ ה' וְנִרְפָּא . . . , וְגוֹמֵר הַתַּפְלָה
עַל הַסֵּדֶר; וְתוֹקְעִין בַּחֲצוֹצְרוֹת. וְכִסְדֵּר הַזֶּה, עוֹשִׁין בְּכָל מְקוֹם.

יד. כְּשֶׁהָיוּ מִתְפַּלְלִין עַל הַסֵּדֶר הַזֶּה בִּירוּשָׁלַיִם, הָיוּ מִתְכַּנְּסִין
בְּהַר הַבַּיִת כְּנֶגֶד שַׁעַר הַמְּזֻרָח; וּמִתְפַּלְלִין כְּסֵדֶר הַזֶּה, וְכִשְׁמַגִּיעַ
שְׁלִיחַ צָבוּר לֹאמֹר מִי שֶׁעָנָה אֶת אַבְרָהָם, אוֹמֵר בְּרוּךְ אַתָּה ה'
אֱלֹהִים אֱלֹהֵינוּ, אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם; בְּרוּךְ
אַתָּה ה', גּוֹאֵל יִשְׂרָאֵל. וְהֵן עֹנִין אַחֲרָיו, בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד
מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד; וְחֲזֵן הַכִּנְסֵת אוֹמֵר לְתוֹקְעִים, תִּקְעוּ
הַכּוֹהֲנִים, תִּקְעוּ. וְחוֹזֵר הַמִּתְפַּלֵּל וְאוֹמֵר, מִי שֶׁעָנָה אֶת אַבְרָהָם
בְּהַר הַמּוֹרִיָּה, הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם וַיִּשְׁמַע קוֹל צַעֲקַתְכֶם בַּיּוֹם הַזֶּה;
וְאַחֲרַי כֶּךָ תוֹקְעִין הַכּוֹהֲנִים, וּמְרִיעִין וְתוֹקְעִין.

טו. וְכֵן בַּבְּרָכָה הַשְּׁנִיָּה לָזוֹ, שֶׁהִיא רִאשׁוֹנָה מִן הַשֵּׁשׁ שְׁמוֹסִיָּף,
חוֹתֵם בָּהּ בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהִים אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעוֹלָם וְעַד
הָעוֹלָם; בְּרוּךְ אַתָּה ה', זוֹכֵר הַנִּשְׁכָּחוֹת. וְהֵן עֹנִין אַחֲרָיו,
בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד; וְחֲזֵן הַכִּנְסֵת אוֹמֵר לָהֶן,
הָרִיעוּ בְּנֵי אֶהְרֹן, הָרִיעוּ. וְחוֹזֵר שְׁלִיחַ צָבוּר וְאוֹמֵר, מִי שֶׁעָנָה
אֶת מֹשֶׁה וְאַבְרָהָם עַל יַם סוּף, הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם וַיִּשְׁמַע קוֹל
צַעֲקַתְכֶם בַּיּוֹם הַזֶּה; וְאַחֲרַי כֶּךָ מְרִיעִין, וְתוֹקְעִין וּמְרִיעִין.

טז. וְכֵן עַל כָּל בְּרָכָה וּבְרָכָה, בְּאַחַת אוֹמֵר תִּקְעוּ, וּבְאַחַת אוֹמֵר
הָרִיעוּ עַד שִׁיגְמַר כָּל שִׁבְעַת הַבְּרָכוֹת; וְנִמְצְאוּ הַכּוֹהֲנִים פְּעַם
תוֹקְעִין וּמְרִיעִין וְתוֹקְעִין, וּפְעַם מְרִיעִין וְתוֹקְעִין וּמְרִיעִין שִׁבְעַת
פְּעָמִים. וְאֵין עוֹשִׂים סֵדֶר זֶה אִלָּא בְּהַר הַבַּיִת, בְּלֵבָד; וְכִשְׁהֵן
תוֹקְעִין וּמְרִיעִין שֵׁם, תוֹקְעִין בַּחֲצוֹצְרוֹת וּבִשְׁוֹפָר כָּאֶחָד, כְּמוֹ
שֶׁאִמְרָנוּ.

יז. שִׁבְעַת תַּעֲנִיּוֹת הָאֵלוּ כָּל מְקוֹם שֶׁגּוֹזְרִין אוֹתָם שֵׁם אַחֲרַי
שִׁמְתַּפְּלִין, יוֹצְאִין כָּל הָעָם לְבֵית הַקְּבָרוֹת, וּבוֹכִין וּמִתְחַנְּנִים
שֵׁם: כְּלוֹמֵר, הֲרִי אַתָּם מֵתִים כָּאֵלוּ, אִם לֹא תִּשְׁוּבוּ מִדְּרָכֵיכֶם.
וּבְכָל תַּעֲנִיַת מִתַּעֲנִיּוֹת הַצָּרוֹת שֶׁגּוֹזְרִין עַל הַצָּבוּר, מִתְפַּלְלִין
תַּפְּלַת נְעִילָה בְּכָל מְקוֹם.

יח. יִרְדּוּ לָהֶם גְּשָׁמִים עַד מֵתֵי יִהְיוּ יוֹרְדִין, וַיִּפְּסְקוּ הַצָּבוּר
הַתַּעֲנִיַת מִשִּׁירָדוֹ בְּעַמֵּק הָאָרֶץ הַחֲרָבָה טַפַּח, וּבִפְּנִינֵי טַפַּחִים;
וּבְעִבּוּדָה, עַד שִׁירָדוֹ בְּעַמֵּקָה שְׁלוּשָׁה טַפַּחִים.